

УДК 37.091.321:929Б.Гаврилишин|(494)”1960/1986”
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-3>

Петро ГАВРИЛИШИН,
orcid.org/0000-0002-1187-9028
кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин, докторант
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) gavryshp@ukr.net

ВИКЛАДАЦЬКА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ БОГДАНА ГАВРИЛИШИНА У ШВЕЙЦАРІЇ (1960–1986)

У даній статті висвітлюється аспект біографії українського науковця та мецената Богдана Гаврилишина (1926–2016), пов'язаний із його кар'єрою як викладача та керівника навчального закладу у Швейцарії. Коротко описаний його життєвий шлях від жителя українського села до директора Міжнародного інституту менеджменту у Женеві. Маючи вроджену цікавість до пізнання світу та всього нового, Богдан Гаврилишин швидко рухався вгору, перебуваючи на еміграції серед чужих народів.

На основі опрацювання спогадів та залишених інтерв'ю встановлено особи тих людей, що справили істотний вплив на розвиток його кар'єри. Відзначено позитивний вплив підтримки дружини на його професійне зростання. Автор намагається відстежити ті важливі чинники, що детермінували формування його кар'єрного росту.

Подано огляд наукових публікацій, присвячених дослідженню життя та здобутків вченого. Виділяються і описуються ті ключові події його життя, що істотно вплинули на формування його кар'єри як викладача та директора освітньої установи.

Поступивши у Центр навчання менеджменту в Женеві, Богдан Гаврилишин надзвичайно гарно себе зарекомендував. Невдовзі директор Пол Генні запрошує Богдана Гаврилишина працювати викладачем у цій інституції. Вчений починає тут викладати, зрештою очолює цей інститут та здобуває науковий ступінь в університеті м. Женеві.

Значна увага приділяється внеску Богдана Гаврилишина у розвиток та розширення діяльності Міжнародного інституту менеджменту у Женеві. Завдяки частим подорожам, він розширює контакти з важливими людьми та інституціями, сприяючи в такий спосіб і розвитку ЦНМ. У 1975 р. захистив дисертацію з економіки, що посилює його позиції як директора навчальної установи та авторитет в науковому середовищі.

Після відходу на пенсію вчений вирішує присвятити себе Україні, використовуючи напрацьований завдяки особистій ефективності досвід і контакти. В результаті Богдан Гаврилишин поступово нарощує авторитет на Батьківщині, стає радником Леоніда Кравчука, створює ряд інституцій, що і досі сприяють розвитку демократії та громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: Богдан Гаврилишин, Міжнародний інститут менеджменту в Женеві, професор, директор, українська еміграція, міжнародні відносини, консультант.

Petro GAVRYLYSHYN,
orcid.org/0000-0002-1187-9028
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of International Relations, Doctoral Student
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) gavryshp@ukr.net

TEACHING, ORGANIZATIONAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF BOHDAN HAWRYLYSHYN IN SWITZERLAND (1960–1986)

This article highlights the aspect of the biography of the Ukrainian scientist and philanthropist Bohdan Hawrylyshyn (1926–2016), related to his career as a teacher and head of an educational institution in Switzerland. His life path from a resident of a Ukrainian village to the director of the International Management Institute in Geneva is briefly described. Having an innate curiosity to learn about the world and everything new, Bohdan Hawrylyshyn quickly moved up, being in emigration among foreign peoples.

Based on the processing of memories and interviews, the identities of those people who had a significant impact on the development of his career were established. The positive impact of his wife's support on his professional growth was noted. The author tries to trace the important factors that determined the formation of his career growth.

An overview of scientific publications dedicated to the study of the scientist's life and achievements is presented. The key events of his life that significantly influenced the formation of his career as a teacher and director of an educational institution are highlighted and described.

After entering the Management Training Center in Geneva, Bohdan Hawrylyshyn proved himself extremely well. Soon, director Paul Henney invited Bohdan Hawrylyshyn to work as a teacher at this institution. The scientist begins to teach here, eventually heads this institute and obtains a scientific degree at the University of Geneva.

Considerable attention is paid to Bohdan Hawrylyshyn's contribution to the development and expansion of the International Management Institute in Geneva. Thanks to his frequent travels, he expands contacts with important people and institutions, thus contributing to the development of the National Center for Social Sciences. In 1975, he defended his thesis on economics, which strengthened his position as the director of an educational institution and his authority in the scientific community.

After retirement, he decides to devote himself to Ukraine, using the experience and contacts gained through personal efficiency. As a result, Bohdan Hawrylyshyn gradually builds up his authority in the Motherland, becomes an adviser to Leonid Kravchuk, creates a number of institutions that still contribute to the development of democracy and civil society in Ukraine.

Key words: Bohdan Hawrylyshyn, International Management Institute in Geneva, professor, director, Ukrainian emigration, international relations, consultant.

Постановка проблеми. Професійне зростання та побудова кар'єри, як правило, займають важливе місце в житті кожної дорослої і самодостатньої людини. Для чоловіків більш притаманне бажання здобути статус, стати соціально значущими, реалізованими та матеріально незалежними. Це, очевидно, посилює мотивацію діяти активніше та часто породжує змагальність. В даному контексті дуже цікавим є розвиток професійного шляху Богдана Дмитровича Гаврилишина (1926–2016) – економіста, члена Римського клубу, заслуженого діяча науки і техніки України, іноземного члена НАН України, почесного консула України в Швейцарії, президента Фонду Богдана Гаврилишина (Віднянський, 2014; Мельничук, 2004; Железняк, 2016; ЦДАГО. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 5, 11).

Аналіз досліджень та публікацій. Важко посперечатись з тим, що Богдан Гаврилишин є непересічною особистістю української історії др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст. З українців здобутки вченого опрацьовували М. Голянич (Голянич, 2017: 472–474), О. Геращенко (Геращенко, 2019: 116–120), біографію описували Т. Гаврилишин і В. Гаврилишин (Гаврилишин, Гаврилишин, 2004: 208–214). У Швейцарії про нього написала В. Пуаеттон (Пуаеттон, 2019). Ряд статей про Б. Гаврилишина є в енциклопедіях (Мельничук, 2002; Віднянський, 2014; Железняк, 2016). Проте, в даних публікаціях не має більш розширеної інформації про його роботу як викладача та директора навчального закладу у Швейцарії.

Мета дослідження. Метою публікації є дослідити аспект діяльності Богдана Гаврилишина як викладача та директора Центру навчання менеджменту у м. Женева (ЦНМ, згодом перейменованого в Міжнародний інститут менеджменту – МІМ).

Виклад основного матеріалу. У написаних на схилку літ мемуарах Богдан Гаврилишин відзначив: «Швейцарія стала ідеальною країною для мене та моєї родини. Для моєї роботи Женева підходила якнайкраще» (Гаврилишин, 2011: 156).

У Женеві, що є центром франкомовної частини Швейцарії, розташовано ряд міжнародних позаурядових організацій, центральні офіси багатьох міжнародних корпорацій, головне представництво ООН у Європі. Завдяки нейтральності Швейцарії тут проводиться чимало переговорів та міжнародних зустрічей різного рівня. Це вагомо сприяло Богдану Гаврилишину виходити на міжнародний рівень у своєму професійному розвитку.

Богдан Гаврилишин з'явився на світ 19 жовтня 1926 р. у с. Коропець Тернопільського воєводства II Речі Посполитої. Середню освіту здобував під радянською та німецькою окупацією. Наприкінці серпня 1944 р. його насильно вивозять на роботу до Третього Рейху, де тяжко працював, маючи недостатнє харчування (Чубай, 2021: 35). Гімназійну освіту завершив у Баварії в таборі для переміщених осіб. У 1947 р. виїжджає до Канади, де працює лісорубом, ставши очільником місцевої профспілки. Навчався в університеті Торонто, де здобув ступені бакалавра та магістра за спеціальністю «інженер-механік». Працював дослідником, інженером та менеджером. У 1957 р. був відправлений корпорацією ALCAN на однорічний курс навчання до Центру навчання менеджменту у Женеві (далі ЦНМ), де вивчав менеджмент виробництва. У 1960 р. за пропозицією директора ЦНМ д-ра Пола Генні повертається в цю інституцію, де працює викладачем, а згодом, протягом 1968–1986 рр., її директором. У 1975 р. в Женевському університеті здобув ступінь доктора філософії з економіки. В 1986–1989 рр. діяв як вчений-дослідник при Міжнародному інституті менеджменту (так був перейменований ЦНМ). Організовував і проводив семінари, був головою на багатьох конференціях, читав лекції у вищих навчальних закладах, для груп спеціалістів в понад 50 країнах. Також виступав консультантом різноманітних міжнародних організацій та корпорацій з питань організації бізнесу та менеджменту. Теж виступав радником у сфері державного управління (ЦДАГО. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 1.

Арк. 9). Дочка Богдана Гаврилишина Патриція Шморгун-Гаврилишин зазначає: «Женева йому дала все. Це міжнародне місце, і він є громадянином світу. Він не відчув жодної дискримінації в Женеві. Насправді, йому дуже підходило те, що швейцарці не нав'язливі» (Пуаєттон, 2019: 87).

Готуючись до нової праці, влітку 1960 р. Богдан Гаврилишин взяв участь в одномісячній програмі для викладачів менеджменту, яку організувала Європейська агенція продуктивності у Лідінгго, передмісті Стокгольма, на базі навчального центру шведської профспілки. Очолював програму професор Суне Карлсон з Університету Уппсала, що був відомою оригінальною особистістю. Більшість предметів Богдану Гаврилишину сподобалась, адже він ознайомився з багатьма методами роботи з персоналом (Гаврилишин, 2011: 94–95).

Приїхавши до Женеви приступає до викладацької роботи. Через півроку роботи в Центрі навчання менеджменту Богдана Гаврилишина, попри відсутність докторського ступеня, завдяки великій довірі очільника Пола Генні його призначають директором з навчання. Донька вченого Патриція Шморгун-Гаврилишин відзначає роль матері у кар'єрному зростанні батька: «У тата з мамою була ідеальна психологічна комбінація. Мама якось інтуїтивно дуже зрозуміла це. Вона опікувалася ним, як мама. Він не був легким за характером, а дуже рутинним. Він жив за графіком. Прокидання, прийом їжі мали свій час. Оскільки він мав проблеми зі шлунком через війну, від дотримувався строгих правил. Мама жила, як військова людина. Хоча по природі вона зовсім інша. Але мама зрозуміла, що для нього є важливим. І ми роками жили по татових правилах. Вона відчула у батькові брак материнської любові і старалася це компенсувати. Також у ній була інтелігентність і він розумів, що вона була найкращим його порадиником. Коли були важливі моменти, навіть професійні, він завжди питав думки моєї мами. Її неоціненним внеском було розуміння батька і опіка його, а батько в свою чергу це відчував і був вдячним за це» (НЕАФІПМВ ПНУ ім. В. Стефаніка. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 2).

На відміну від більшості інших закладів, де лише викладачі оцінюють студентів, слухачі в ЦНМ також оцінювали професорів і запрошених лекторів. У 1964 р. Богдан Гаврилишин став викладачем з найвищим позитивним рейтингом. Цей факт високої оцінки, означав, що він зможе в перспективі замінити діючого тоді директора Пола Генні, як він сам зрештою запропонував молодому українцеві з Канади ще в 1957 р. Втім, він прагнув відтермінувати свій вихід на пенсію

(Гаврилишин, 2011: 101). З вибраного заступника та близької людини Богдан Гаврилишин перетворився на його суперника: «Перші кілька років усе йшло прекрасно. Я виробляв свій власний спосіб навчання, створив нову методологічну базу. Але потім було кілька дуже важких років. Директор інституту рано в житті втратив жінку і виховував сам їхніх п'ятеро дітей. Інститут для нього став ерзац-родиною. Я цього спочатку не розумів. Вісім років наперед він декларував своє рішення відійти в час на пенсію, але як цей період наближався, він психологічно не зміг цього зробити. За два роки до заміщення його ставлення до мене змінилося, бо він побачив, що я справді можу стати його наступником» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 65–66).

На засіданнях Наглядової Ради Пол Генні почав говорити, що Гаврилишин є здібна людина, але він не є особистістю, через що не зможе мати контактів з важливими людьми, з керівниками значних підприємств. Зрештою, він озвучив Богдану, що той прекрасно зможе керувати цим інститутом, але він, хоча б формально, має залишитися директором, керуючи ключовими контактами. «Я йому на це відповів, що я так не зможу, якщо я вже стану директором, то буду директором з повною відповідальністю. Між нами виник серйозний конфлікт, він почав шукати помилок в моїй праці, і я вже навіть хотів залишити інститут, але моя дружина переконала мене, що коли я це зроблю, то буду зламаною людиною, що в мене є досить сили, аби перемогти його, що я мушу витримати. І я це пережив, дуже важливим було не залишати цю справу» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 66).

Все ж, попри очікування д-ра Генні залишитись директором, у 1966 р. наглядова рада ЦНМ, що тоді складалася з кількох топменеджерів з «Алкана», призначила новим директором Жана Іва Айшенбергера, підписавши з ним контракт терміном на 4 роки. Він був француз та одним з кращих менеджерів «Алкана», працюючи в Африці на високій посаді, а згодом у Франції. Маючи прекрасні організаційні навички, був освіченим і надзвичайно порядним чоловіком. Після півроку роботи за контрактом Айшенбергер сказав Богдану Гаврилишину: «Ти найкраще кваліфікована для цієї роботи людина і саме тебе мали призначити директором. Я залишуся на цій посаді стільки, скільки буде потрібно для того, щоб допомогти тобі її зайняти» (Гаврилишин, 2011: 102).

У 1967 р. на засіданні наглядової ради Айшенбергер публічно ствердив, що не буде на посаді увесь термін, і що своїм наступником він бачить Богдана Гаврилишина. Парадоксально, але головну

роль у призначенні українця належала не директору-французу, а американському професору Томасу Грейвсу, в той час декану бізнес-школи IMEDE у Лозанні, а перед тим заступнику декана Гарвардської бізнес-школи (ГБШ). Що цікаво, цю нову школу у Швейцарії було створено за сприяння ГБШ на прохання компанії «Нестле» у 1957 р. Зрештою вона стала головним конкурентом женецького ЦНМ. Як пригадує Богдан Гаврилишин у свої мемуарах: «На початку 1968 р. Томас Грейвс, який був дуже коректною людиною, написав Діну Дейвіду, колишньому декану ГБШ, президенту Фонду Форда, впливовому члену правління «Алкана», щось подібного змісту: «Алкан» ще раз шукатиме нового директора ЦНМ, але найкраща для цього людина вже там і її звати Богдан Гаврилишин». Невдовзі я отримав листа від Діна Дейвіда з запрошенням прийти на зустріч з ним до Нью-Йорка» (Гаврилишин, 2011: 102). Після цього рандеву Богдан Гаврилишин отримав впевненість, що стане наступним директором ЦНМ. У травні 1968 р. його офіційно призначають директором, розпочинаючи з 1 жовтня цього ж року (Гаврилишин, 2011: 102–103).

На довгоочікуваній посаді до вченого прийшов ентузіазм, нова енергія та зацікавленість. Прагнучи бути інтелектуальним керівником, він створив нові концепції навчання, що потім стало базою для його докторської дисертації. Поставив по-новому питання про те, що вони повинні вчити і в який спосіб це робити: «Інститут набув авторитету, бо ми мали свої власні концепції і не були копією якоїсь великої визнаної школи в Америці, на противагу іншим школам в Європі, які пробували копіювати деякі американські інституції» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 66).

В той час вчений викладав стратегію підприємства: як воно повинно мати мету, вибирати продукцію та ринки, для яких працюватиме. Одного разу швед Пер Гільєнгамер запитав Богдана Гаврилишина, яка є стратегія їхнього інституту: «Я відповів, що стратегія інституту полягає в тому, щоби розширити горизонти студентів, зробити їх більше інтернаціональними. На це він сказав, що я сам зовсім по-іншому пояснював стратегію і що з цього він робить висновок – наш інститут не має стратегії. Тоді я зупинив лекцію і сказав, що він має рацію: інститут існував 20 років без стратегії, правда, з певним почуттям місії, але без стратегії. Я розподілив весь курс на групи і дав завдання виробити концепцію та стратегію діяльності інституту, а в кінці дня запропонувати результати. Після цього ми виробили цілу схему діяльності інституту» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 66–67).

Ще перед тим, як Богдан Гаврилишин очолив ЦНМ, він активно діяв і за межами інституту, їздив, проводив лекції, головував на конференціях, був консультантом, залучався як експерт. Після призначення директором у 1968 р. цей напрям ще більше розширився. Він збільшив подорожі, займаючись справами, які не були напряму пов'язані з ЦНМ, проте якимось чином йому сприяли. Богдан Гаврилишин стверджує: «На відміну від деяких деканів американських бізнес-шкіл, які часто приходять з високих посад у компаніях і чие головне завдання збирати кошти для своїх шкіл, я був більше інтелектуальним лідером, аніж адміністратором. Я впроваджував нові курси, нові ідеї і в такий спосіб був ніби прапором для ЦНМ, хоча б де був і хоч би що робив. Моя діяльність поза інститутом підвищувала престиж школи» (Гаврилишин, 2011: 112–113).

Одним з перших викликів було найняти нових викладачів, щоб справитися із зростаючою кількістю навчальних програм, для яких були потрібні нові кваліфікації: «Викладацький склад різко розширився, але у відповідності до того самого правила, яке я застосовував до учасників будь-якої програми: не більше 10 % кожної національності. Це правило я застосовував і до членів наглядової ради, яка з чотирьох топ-менеджерів «Алкана» трансформувалася на групу із зазвичай шістнадцятьма відомими людьми з різних континентів. На моє переконання, ці правила були єдиним способом упевнитись, що ми не вживали практики лише однієї країни як стандарт для порівняння, якщо школа була справді міжнародною» (Гаврилишин, 2011: 113).

Богдан Гаврилишин та швейцарець Клаус Шваб є засновниками широко знаного Всесвітнього економічного форуму у Давосі. Останній був прийнятий саме Гаврилишином викладати в ЦНМ, зокрема предмет «Формування стратегії». Він прийшов туди з Escher Wyss Company, за плечима маючи навчання у політехніці в Цюриху, Массачусетському інституті технологій та Гарварді (Гаврилишин, 2011: 113–114). Вчений пригадує цікаві деталі історії виникнення Давоського форуму: «Коли наприкінці 1969 р. ми почали готувати велике святкування 25-ліття інституту, Клаус Шваб дуже активно залучався до обговорення. В певний момент він запропонував замість стандартної події з промовами та вечерею організувати визначну навчальну подію. Він згадав, що у Східній Швейцарії, в Давосі – на знаному лижному курорті, є добре влаштований зал, де проводиться багато конференцій. Він запропонував організувати двотижневий симпозіум з менедж-

менту для близько 500 топ-менеджерів і назвати це «Європейським форумом з менеджменту» (Гаврилишин, 2011: 115–116).

Клаусу Швабу вдалося залучити один мільйон швейцарських франків від Escher Wyss Company на організацію цього заходу. Богдан Гаврилишин погодився на організацію запропонованої події. Вчений мав впевненість, що він дасть раду підготувати конференцію, а тому надав йому окремий офіс у павільйоні та одну з перевірених секретарок. Клаус попросив дати йому письмовий дозвіл використовувати ім'я ЦНМ у будь-який необхідний для організації симпозиуму спосіб. Богдан Гаврилишин пригадує: «Він виконував більшу частину роботи, потрібної для підготовки заходу. В той час такі події не були звичними. Клаус підготував програму та розклад симпозиуму з лекціями і дискусіями зранку та кількогодинною перервою, під час якої багато учасників могли покататися на лижах. Симпозиум мав продовжуватися після обіду та ввечері, включаючи робочі сесії, вечери, іноді з розвагами, такими як, наприклад, запрошення Жільбера Беко, французького співака, званого як «людина у 100 тисяч вольт» (Гаврилишин, 2011: 116).

Був острах, що запрошені під гарним виправданням участі в освітній події приїдуть насправді на курорт, але він не виправдався. Симпозиум в Давосі відбувся у січні 1971 р. за участі 500 платних учасників. Конференцію відкрив та проводив сесії українець, директор ЦНМ Богдан Гаврилишин. Першу доповідь провів американський професор економіки, радник американських президентів, а пізніше посол Джон Гелбрейт. На цьому першому заході більшість доповідей належала професорам та декільком позаштатним викладачам ЦНМ, а решта – представникам інших університетів та інституцій. Врахувавши успіх симпозиуму та сумніви кількох викладачів ЦНМ щодо доцільності подальшого проведення такого роду заходів їхньою інституцією, Клаус прийняв рішення створити фундацію «Європейський форум з менеджменту» (ЄФМ) для організації щорічної конференції у Давосі, зовсім незалежно від ЦНМ. Він ще викладав свій курс наступні два роки допоки не став професором на факультеті економіки та соціальних наук Женевського університету. Клаус і надалі проводив і вдосконалював симпозиум. Через декілька років він змінив назву симпозиуму та фундації на «Світовий економічний форум» (СЕФ), на який щороку прибуває до 2500 осіб, серед яких ряд знаних голів найбільших компаній, президентів і прем'єр-міністрів держав, що виступають як

основні доповідачі. За прикладом Давосу згодом почали проходити аналогічні події в окремих державах та цілих регіонах. Форум у Давосі став головною світовою неурядовою подією не лише для підприємців і топ-менеджерів, а й для провідних політиків. Богдан Гаврилишин стверджує: «Я залишився у нормальних стосунках з Клаусом, бо цінував його виняткові здібності до концептуалізації, планування та виконання. Я побував на ряді симпозиумів, особливо коли запрошували президентів чи прем'єр-міністрів України. Найприємнішою річчю стало те, що Клаус і його дружина Гільде прийшли на святкування мого 80-річчя, організованого колишніми викладачами ЦНМ, на якому Клаус щиро сказав, що дуже мене поважає і навчився від мене багатьох речей» (Гаврилишин, 2011: 116–117).

Переконаність у тому, що СРСР розвалиться, підштовхнула Богдана Гаврилишина у 1984 р. зробити вибір про якнайшвидше повернення до Батьківщини. Щоб зробити це етично, Богдан Гаврилишин попередив раду директорів, що у 1986 р. збирається вийти на пенсію. В тому ж році було святкування 40-річчя МІМ–Женева, на яке було запрошено 400 гостей, серед них ряд їхніх випускників з усього світу, голови партнерських компаній, Девід Кулвер – голову компанії-засновника «Алкан», та деякі видатні особи, зокрема колишній канцлер Німеччини Гельмут Шмідт та ін. «Дводенне святкування проходило у сімейній атмосфері. Багато присутніх знали одне одного й між ними та школою склались дружні стосунки, сповнені відданості місії інституту. Також сприяла «родинній» атмосфері звістка про те, що у Монреалі у перший день святкування народилася наша перша онука Анатолія. Я зазначив: «Старший відходить, а молодший щойно прийшов» (Гаврилишин, 2011: 208).

Богдан Гаврилишин передав важливі документи своєму наступнику чилійцю Хуану Рада, на той час наймолодшому викладачу, а сам перебрався до іншого офісу і став займатись дослідницькою роботою, вичікуючи на свій хороший шанс повернутись на рідну землю (Гаврилишин, 2011: 209).

Ще працюючи директором навчально-наукової інституції, він налагодив співпрацю із Державним комітетом з питань науки і техніки Радянського Союзу. Під час візиту до СРСР у 1988 р. він почав налагоджувати контакти в Україні, бажаючи присвятити їй решту свого життя. У 1989 р. ініціює створення Міжнародного інституту менеджменту (МІМ-Київ), що став першою бізнес-школою на теренах СРСР, а невдовзі і незалежної України. Це було спільне підприємство Міжнародного

інституту менеджменту в Женеві (пізніше IMD, Швейцарія) та Інституту економіки Академії наук України. У 1990 р. у співпраці з передовими бізнес-школами світу МІМ-Київ розпочинає програму MBA згідно міжнародних стандартів бізнес-освіти. У 1993 р. заклад здобуває членство у Європейській фундації розвитку менеджменту (EFMD) – провідній світовій інституції у сфері бізнес-освіти. Це все було б неможливо без попереднього управлінського досвіду Богдана Гаврилишина, здобутого ним у Швейцарії. В результаті Богдан Гаврилишин поступово нарощує авторитет на Батьківщині, стає радником Леоніда Кравчука, створює ряд інституцій, що і досі сприяють розвитку демократії та громадянського суспільства в Україні (Гаврилишин, 2011: 208–223).

Розчарувавшись в українській політичній еліті, науковець робить ставку на молодь. Саме для цього заснував у 2010 р. Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, метою якого є підготовка української молоді, яка б зрозуміла як функціонують провідні держави Європи, та зможе чудово трансформувати Україну. Наступного року після смерті філантропа фонд перезасновано в 2017 р. його дружиною Леонідою Петрівною та дітьми уже як Фонд Родини Богдана Гаврилишина (Історія; Місія).

Висновки. Життєвий шлях Богдана Гаврилишина сповнений неординарних фактів і подій.

Сформувавши високу особисту ефективність, він зумів побудувати непересічну і цікаву кар'єру у Швейцарії. Маючи вроджену цікавість до пізнання світу та всього нового, Богдан Гаврилишин швидко рухався вгору, перебуваючи на еміграції серед чужих народів. Завершивши навчання в Торонтському університеті, працює інженером в Канаді. Звідти їде навчатись в Центр навчання менеджменту у Женеві, де справляє чудове враження. У 1960 р. його запрошують повернутись туди викладати, чим він скористався. У ньому директор Пол Генні бачив свого наступника. Через пів року стає заступником директора з навчання, а в 1968 р., пройшовши непрості випробування, його призначають директором. Сповнений ентузіазму, він набирає додаткових викладачів, збільшує кількість навчальних програм. Завдяки частим подорожам, він розширює контакти з важливими людьми та інституціями, сприяючи в такий спосіб і розвитку ЦНМ. У 1975 р. захистив дисертацію з економіки, що посилює його позиції як директора навчальної установи та авторитет в науковому середовищі. В Міжнародному інституті менеджменту у Женеві попрацював 26 років, з них 18 років на головній керівній посаді. Богдан Гаврилишин був одним з тих небагатьох особистостей української еміграції та діаспори, які повернулися в Україну та посприяли її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віднянський С. Гаврилишин Богдан Дмитрович. Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. Вип. 5. Біографічна частина: А–М / відп. ред. М. М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.
2. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дорогокази в майбутнє: Доповідь Римському Клубові. : 3-тє вид., допов. Київ : Пульсари. 2009. 248 с.
3. Гаврилишин Б. Залишаюсь українцем: спогади. Київ : Пульсари, 2011. 288 с.
4. Богдан Гаврилишин – Іван Дзюба. Діалог. Київ : Вид. Укр. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1995. 159 с. (Додаток до журналу «Сучасність» 1995. Січень, ч. 1).
5. Гаврилишин Т.Ю., Гаврилишин В.П. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль : Воля, 2004. 240 с.
6. Железняк М. Гаврилишин Богдан Дмитрович. Енциклопедія Сучасної України / ред.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Т. 5. URL : <https://esu.com.ua/article-27985> (дата звернення: 26.12.2022).
7. Історія фонду. URL : <http://bhfoundation.com.ua/ourfoundation/history.html> (дата звернення: 26.12.2022).
8. Місія. URL : <https://bhfamily.org/> (дата звернення: 26.12.2022).
9. Мельничук Б. Гаврилишин Богдан-Володимир Дмитрович. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. Т. 1: А–Й. С. 315–316.
10. Науковий етнографічний архів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (НЕАФІПМВ ПНУ ім.В.Стефаника). Ф.3. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1–16.
11. Пуаєттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин : біопр. / пер. з франц. І. Відлер. Київ : Славутич-Дельфін, 2015. 144 с.
12. Субтельний О. Пласт. Унікальна історія українського скаутського руху. Торонто : Пластове Видавництво «Plast Publishing Inc.», 2019. 440 с.
13. ЦДАГО України – Центральний державний архів громадських об'єднань України.
14. Чубай В. Богдан Гаврилишин: «Не національність людини прокладає стежку до певних успіхів, а почуття національної гідності, хоч би якою була ваша національність» : запис інтерв'ю 2015 р. Наша Перспектива. № 35, січень-грудень 2021. С. 34–37.

REFERENCES

1. Vidnianskyi S. (2014) Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych. [Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych] Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh. Entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk. Vypusk 5. Biohrafichna chastyna: A-M / vidp. red. M. M. Varvartsev. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 88–89. [in Ukrainian].
2. Havrylyshyn B. (2009) Do efektyvnykh suspilstv: Dorohovkazy v maibutnie: dop. Rymському Klubovi. [Towards More Effective Societies: Road Maps to the Future] vyd. 3-tie, dopov. Kyiv : Pulsary. 248 p. [in Ukrainian].
3. Havrylyshyn B. (2011) Zalyshaius ukraintsem: spohady [Remain Ukrainian: memories]. Kyiv : Pulsary. 288 p. [in Ukrainian].
4. Bohdan Havrylyshyn – Ivan Dziuba (1995) Dialoh [Dialogue]. Kyiv : Vyd. Ukr. Vsesvit. Koordynats. Rady ta Resp. asots. ukrainoznavtsiv, 1995. 159 p. (Dodatok do zhurnalu «Suchasnist». Sichen, ch. 1). [in Ukrainian].
5. Havrylyshyn T.I., Havrylyshyn V.P. (2004) Koropets. Istoriia i spohady [Koropets. History and memories]. Ternopil : Volia. 240 p. [in Ukrainian].
6. Zhelezniak M. (2016) Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych]. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [elektronna versiia] / red.: I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskyi, M.H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. T. 5. URL : <https://esu.com.ua/article-27985> (accessed : 26.12.2022) [in Ukrainian].
7. Istoriia fondu. [History of the fund]. URL : <http://bhfoundation.com.ua/ourfoundation/history.html> (accessed: 26.12.2022) [in Ukrainian].
8. Misiia [Mission]. URL : <https://bhfamily.org/> (accessed: 26.12.2022) [in Ukrainian].
9. Melnychuk B. (2004) Havrylyshyn Bohdan-Volodymyr Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan-Volodymyr Dmytrovych]. Ternopil'skyi entsyklopedychnyi slovnyk : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat «Zbruch». T. 1: A – Y. 315–316. [in Ukrainian].
10. Naukovyi etnografichnyi arkhiv Fakultetu istori, politolohii i mizhnarodnykh vidnosyn Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka (NEAFIPMV PNU im.V.Stefanyka) [Scientific ethnographic archive of the Faculty of History, Political Science and International Relations of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University]. F.3. Op. 1. Spr. 1. Ark. 1–16. [in Ukrainian].
11. Puaietton V. (2015) Nevtomnyi mandrivnyk Bohdan Havrylyshyn [Tireless traveler Bohdan Hawrylyshyn]: biohr. / per. z frants. I. Vidler. Kyiv : Slavutych-Delfin. 144 p. [in Ukrainian].
12. Subtelnyi O. (2019) Plast. Unikalna istoriia ukrainskoho skautskoho rukhu [The unique history of the Ukrainian scout movement]. Toronto : Plast Publishing Inc.. 440 p. [in Ukrainian].
13. TsDAHO Ukrainy – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy [Central State Archive of Public Associations of Ukraine].
14. Chubai V. (2021) Bohdan Havrylyshyn: «Ne natsionalnist liudyny prokladaie stezhku do pevnykh uspikiv, a pochuttia natsionalnoi hidnosti, khoch by yakoiu bula vasha natsionalnist» [Bohdan Hawrylyshyn: «It is not a person's nationality that paves the way to certain successes, but a sense of national dignity, no matter what your nationality is»] : zapys intervii 2015 r. *Nasha Perspektyva*. № 35, sichen-hruden. 34–37. [in Ukrainian].